

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/1997 vp

Hallituksen esitys sotilaskurinpitolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on lähettäessään 28 päivänä huhtikuuta 1997 hallituksen esityksen 40/1997 vp sotilaskurinpitolain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Timo Turkki, puolustusministeriö

- lainsäädäntöneuvos Antti Pihlajamäki, oikeusministeriö
- apulaisosastopäällikkö Hannu Tuomola, pääesikunta
- kapteeni Ensio Mäntysalo, Tykistörikaati
- puheenjohtaja Henrik Söderman, Suomen Varusmiesliitto.

Lisäksi valiokunta on saanut esityksestä sisäasiainministeriöstä rajavartiolaitoksen esikunnan kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan sotilaskurinpitolain arestia koskevia säännöksiä tarkistettaviksi niin, että ne olisivat sopusoinnussa perusoikeusuudistuksen yhteydessä muutetun hallitusmuodon 6 §:n 3 momentin kanssa. Lakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että arestia ei enää määrättäisi kurinpitomenettelyssä. Tuomioistuimien voisi kuitenkin edelleen tuomita arestia. Eräiden rangaistusten täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettaviksi ja lakiin ehdotetaan eräitä muun lainsäädännön muuttamisesta aiheutuvia muutoksia.

Rikoslain 45 luvun 25 §:n säännökseen, joka koskee luvaton arestista poistumista sekä muun poistumisrajoituksen tai poistumiskiellon

rikkomista, ehdotetaan sisällytettäväksi myös poistumisrangaistus. Rikoslain nykyisen sanamuodon mukaan poistumiskieltoalueelta luvatta poistuminen on kriminalisoitu vain silloin, kun asianomaiselle on määrätty poistumiskielto, mutta ei silloin, kun hän suorittaa poistumisrangaistusta.

Sotilasoikeudenkäyntilakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sanotussa laissa tarkoitettussa järjestyksessä voitaisiin käsitellä myös sotilaskorkeusrikosten kanssa samalla teolla tehty muu vähäinen rikos.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sotilaskurinpitolaki

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan arestirangaistusta pidetään sotilaskurinpitomenettelyssä määrättävistä seuraamuksista tehokkaimpana ja muista seuraamusvaihtoehdoista poikkeavana. Kuitenkin, kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, arestirangaistusten osuus kurinpitomenettelyssä määrättyjen seuraamusten kokonaismäärästä oli vuonna 1995 ainoastaan 2,6 prosenttia. Toisaalta voidaan todeta, että tuomioistuimien voisi jatkossakin tuomita arestia. Myös nykyisin rangaistun itsensä on mahdollista saattaa asia tuomioistuimen käsittelyyn. Asia on tosiasiallisesti ratkaistu jo hallitusmuodon perusoikeussäännöksiä uudistettaessa. Valiokunta pitääkin ehdotetun muutoksen merkitystä käytännössä varsin vähäisenä. Samassa yhteydessä kurinpitajärjestelmään sisältyvien eräiden muiden rangaistusten — poistumiskiellon ja poistumisrangaistuksen — ei ole katsottu olevan ristiriidassa hallitusmuodon kanssa huolimatta siitä, että nekin sisältävät jonkinasteisen vapauden menetyksen.

Valiokunta toteaa, että arestin jääminen tuomioistuimessa määrättäväksi vähentää arestirangaistuksen merkitystä rangaistusmuotona. Ongelmia saattaa ilmetä myös arestirangaistusten täytäntöönpanossa ja varusmiehet joutuvat palvelusajasta riippuen erilaiseen asemaan. Asian saattaminen käsittelyyn syyteasiana tuomioistuimessa, mahdollisuus tyytymättömyyden ilmoittamiseen, valitusaika sekä mahdollisen valituksen käsittely hovioikeudessa merkinnevat etenkin lyhyemmän palvelusajan kyseessä ollen, ettei arestirangaistusta ehditä panna täytäntöön ko. palvelusajana. Tilanteessa, jossa palvelusaikea ei enää jatku, on tosin mahdollista muuntaa arestirangaistus maksuksi.

Esityksessä on lähdetty siitä, että kurinpitosaikon rahamäärä olisi reserviläisellä ja varusmiehellä markkamäärältään sama. Reserviläisen kurinpitosaako saattaisi siten eräissä tapauksissa olla hänen tuloihinsa nähden markkamäärältään hyvin vähäinen. Toisaalta on saadun selvityksen

mukaan otettava huomioon, että esimerkiksi kertausharjoituksiin liittyvien laiminlyöntien kurinpitoseuraamukset ovat yleensä muuta kuin sakkoa.

Uutena sääntelynä sotilaskurinpitolakiin ehdotetaan kiinniottamisen yhteydessä toimeenpantavaa turvatarkastusta koskevaa säännöstä. Säännös vastaa poliisilaissa olevaa vastaavaa säännöstä; kiinniottamisen ja pidättämisen yhteydessä poliisilla on oikeus tarkastaa henkilön varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Vaaralliset esineet ja aineet on otettava tarkastetavalta pois. Ne on kuitenkin palautettava vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä. Sotilasviranomaisten osalta turvatarkastuksia koskevat säännökset ovat puuttuneet ja uutta säännöstä onkin siten pidettävä tarpeellisenä.

Hallituksen esityksessä on todettu vakiintuneesti katsottavan, että varusmiespalvelusta suorittavan henkilön käyttöön luovutetun kaapin siisteyttä voidaan tarkastaa. Kaappi on esityksen mukaan tarkoitettu puolustusvoimien varusteiden säilyttämiseen. Sen tarkastamiselle ei siten voida asettaa samoja vaatimuksia kuin pakkokeinolaissa asetetaan etsinnälle. Sotilaskurinpitolain 25 §:ään ehdotettava täsmennys lieneekin asianmukainen siltä osin kuin se liittyy puolustusvoimien varusteisiin ja nimenomaan varustekaapin siisteyden tarkastamiseen. Tätä puoltaa sekin, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan 25 §:n täsmennyksellä on tarkoitus ainoastaan säännöstää nykyinen käytäntö. Mikäli ”tarkastaminen” on tarkoitus rajoittaa koskemaan vain siisteystarkastusta nykyisillä rajoituksilla, on tämä selvyuden vuoksi tarpeen kuitenkin todeta mietinnön perusteluissa.

Käytännössä varustekaapeissa säilytetään myös siviiliomaisuutta. Siviiliomaisuus säilytetään erillisellä hyllyllä tai laatikossa, eikä se nykyisellään kuulu siisteystarkastuksen piiriin. Tästä on saadun selvityksen mukaan aiheutunut eräitä käytännön ongelmia. Silti uudellakaan säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa käytäntöä

tältä osin. Siviiliomaisuuden osalta yksityisyyden suojan voidaan katsoa olevan erilainen kuin puolustusvoimien varusteiden osalta. Rikosepäilyn kyseessä ollen voidaan myös siviililaatikon sisältö tarkastaa, mitä valiokunta pitää asianmukaisena.

Puolustusvaliokunta kiinnittää lakivaliokunnan huomiota sotilaskurinpitolain ehdotettuun 25 a §:ään, jossa puhutaan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivalle henkilölle tehtävästä kokeesta. Lakivaliokunnan käsiteltävänä on parhaillaan rikoslain 23 luvun muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 32/1997 vp), joka toteutuessaan merkitsee myös muita liikenne rikoksia kuin liikennejuopumusta koskevien rangaistussäännösten sisällyttämistä rikoslain 23 lukuun. Uusi luku koskisi yleisesti tienkäyttäjää eli jokaista, joka kulkee tiellä tai on tiellä olevassa ajoneuvossa. Mikäli em. rikoslain muutos tulee voimaan ennen sotilaskurinpitolain muutosta, on huolehdittava siitä, että sotilaskurinpitolain 25 a §:ssä viitataan nimenomaan liikennejuopumusta koskeviin rikoslain 23 luvun pykäliin.

Rikoslaki ja sotilasoikeudenkäyntilaki

Rikoslakiin ehdotettavien muutosten osalta puo-

lustusvaliokunta ei ole havainnut mitään huomautettavaa.

Esitykseen sisältyvällä sotilasoikeudenkäyntilain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 8 §:n säännöksellä on valiokunnan saaman selvityksen mukaan erityisen tärkeä merkitys rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta. On perusteltua, että rajavartiolaitokselle nykyisin keskeisesti kuuluvissa maahantulo- ja maastalähtövalvontatilanteissa mahdollisesti tapahtuvat virheet voidaan käsitellä sotilasoikeudenkäyntilaisissa säädetyssä tuomioistuimen kokoonpanossa. Syytteeseen johtavissa tapauksissa käsittely tapahtuisi ilman nyt esillä olevaa muutosta yleisessä rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyssä, jossa syytteessä olevan rajavartijan osalta ei olisi kaikissa tapauksissa riittävää asiantuntemusta arvioida sotilasesimiehen antaman käskyn tai määräyksen vaikutusta.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta esittää kunnioittaen lakivaliokunnalle lausuntoon,

että lakivaliokunta mietintöä laatiessaan ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kalevi Lamminen /kok
vpj. Jaakko Laakso /vas
jäs. Reijo Kallio /sd
Antero Kekkonen /sd
Ossi Korteniemi /kesk
Maija-Liisa Lindqvist /kesk

Raimo Mähönen /sd
Tuija Nurmi /kok
Erkki Partanen /sd
Matti Ryhänen /kesk
Raimo Tiilikainen /r
Jorma Vokkolainen /vas.

